

Brussel, 17 oktober 2025
(OR. en)

14203/25

MAMA 247	COHOM 152
MED 77	JAI 1476
CFSP/PESC 1493	MIGR 383
COPS 509	COTER 173
WTO 93	TRANS 477
ENV 1051	EMPL 445
ENER 537	DIGIT 202
ECOFIN 1367	EDUC 390
DEVGEN 182	POLMAR 62

BEGELEIDENDE NOTA

van: de secretaris-generaal van de Europese Commissie, ondertekend door mevrouw Martine DEPREZ, directeur

ingekomen: 17 oktober 2025

aan: mevrouw Thérèse BLANCHET, secretaris-generaal van de Raad van de Europese Unie

nr. Comdoc.: JOIN(2025) 26 final

Betreft: GEZAMENLIJKE MEDEDELING AAN HET EUROPEES PARLEMENT, DE RAAD, HET EUROPEES ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ EN HET COMITÉ VAN DE REGIO'S
Het pact voor het Middellandse Zeegebied:
één zee, één pact, één toekomst

De delegaties vinden hierbij document JOIN(2025) 26 final.

Bijlage: JOIN(2025) 26 final

HOGE VERTEGENWOORDIGER
VAN DE UNIE VOOR
BUITENLANDSE ZAKEN
EN VEILIGHEIDSBELEID

Brussel, 16.10.2025
JOIN(2025) 26 final

**GEZAMENLIJKE MEDEDELING AAN HET EUROPEES PARLEMENT, DE RAAD,
HET EUROPEES ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ EN HET COMITÉ VAN
DE REGIO'S**

Het pact voor het Middellandse Zeegebied:

één zee, één pact, één toekomst

1. INLEIDING

Samen delen de Europese Unie (EU) en partners in het zuidelijke Middellandse Zeegebied¹ een ruimte van gemeenschappelijke kansen, uitdagingen en verantwoordelijkheden: dat is onze **gemeenschappelijke mediterrane ruimte**. Wij werken samen aan een stabiel en welvarend Middellandse Zeegebied.

Sinds de oprichting van het **proces van Barcelona**² in 1995 is de totstandbrenging van een ruimte van gemeenschappelijke vrede en welvaart in het Middellandse Zeegebied een strategisch doel voor de Europese Unie. Voortbouwend op een bestaande reeks instellingen en samenwerkingsvormen hebben de **agenda voor het Middellandse Zeegebied van 2021 en het bijbehorende economisch en investeringsplan (EIP)**³ een verdere impuls gegeven door in totaal ongeveer 6 miljard EUR aan EU-financiering voor de zuidelijke nabuurschap in het kader van het EIP vrij te maken, wat ongeveer 27 miljard EUR aan investeringen voor verschillende concrete vlaggenschipprojecten heeft opgeleverd.

De benoeming van de allereerste **Europees commissaris voor het Middellandse Zeegebied**, die nauw samenwerkt met de **hoge vertegenwoordiger van de Unie voor buitenlandse zaken en veiligheidsbeleid**, onderstreept de ambitie van de EU om haar optreden te versterken en een doelgerichte benadering van het Middellandse Zeegebied te ontwikkelen.

Het **pact voor het Middellandse Zeegebied (“het pact”)** weerspiegelt deze strategische ambitie. Wij willen deze relatie versterken en een **diepere integratie in de gemeenschappelijke mediterrane ruimte** bereiken. Het pact heeft tot doel een paradigmaverschuiving tot stand te brengen die noodzakelijk is om het potentieel van ons partnerschap optimaal te benutten en samen te werken op basis van de beginselen van mede-eigenaarschap, co-creatie en medeverantwoordelijkheid.

Het Middellandse Zeegebied ligt op het kruispunt van drie continenten — Europa, Afrika en Azië — en vormt een essentiële brug voor economisch partnerschap, culturele uitwisseling en dialoog tussen deze verschillende regio's. De huidige mondiale en regionale geopolitieke context vraagt om nauwere politieke betrekkingen en een versterkt partnerschap. Met name de gevolgen van de oorlog in Gaza worden gevoeld in het Midden-Oosten en daarbuiten en leiden tot meer onveiligheid en instabiliteit. De recente overeenkomst over het beëindigen van het conflict in Gaza is een historische mijlpaal en biedt Israël, Palestina en de bredere regio de kans om een geloofwaardig politiek pad naar duurzame vrede en veiligheid uit te stippelen, gebaseerd op de tweestatenoplossing. Hoewel de onmiddellijke prioriteit van de EU erin bestaat ervoor te zorgen dat voldoende humanitaire hulp Gaza bereikt, zal de EU ook bijdragen door ondersteuning te bieden aan het bestuur en de hervorming van de Palestijnse Autoriteit, financiering voor de wederopbouw van Gaza — onder meer via het samenbrengen van de Palestine Donor Group — en door de aanwezigheid van haar EU-missies in het kader van het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid (GVDB) te versterken.

¹ Het zuidelijke Middellandse Zeegebied omvat de tien partners van de zuidelijke nabuurschapsregio: Algerije, Egypte, Israël, Jordanië, Libanon, Libië, Marokko, Palestina*, Syrië en Tunesië.

* Deze benaming mag niet worden uitgelegd als een erkenning van een staat Palestina en laat de individuele standpunten van de lidstaten ter zake onverlet.

² Verklaring van Barcelona en Europees-mediterraan partnerschap | EUR-Lex.

³ JOIN(2021)2.

Recente conflicten en onrust — onder meer in Libanon, Syrië, Jemen en Iran — hebben de spanningen verder doen escaleren, met gevolgen voor de maritieme veiligheid en de internationale handel. Het Middellandse Zeegebied wordt ook geconfronteerd met de dreiging van overloopeffecten van de onveiligheid en instabiliteit in Afrika, met name in de naburige Sahel, die van strategisch belang is voor de landen in Noord-Afrika. De Russische aanvalsoorlog tegen Oekraïne heeft ook gevolgen voor de regio, met name wat betreft voedselzekerheid.

Het pact **biedt de mogelijkheid om onze essentiële betrekkingen opnieuw vorm te geven en onze inzet voor vrede, veiligheid en de multilaterale, op regels gebaseerde internationale orde te benadrukken, waarmee een duidelijk politiek signaal van partnerschap op het wereldtoneel wordt afgegeven.**

Via het pact zal een **praktisch samenwerkingskader** tot stand worden gebracht dat een sterk politiek engagement combineert met een bottom-upbenadering via de uitvoering van gezamenlijke initiatieven op prioritaire beleidsterreinen van wederzijds belang. Deze initiatieven kunnen tastbare resultaten opleveren voor mensen van alle leeftijden, met name jongeren, vrouwen, kleine bedrijven en ondernemers. Het pact zal de samenwerking tussen het regionale en lokale niveau in de gemeenschappelijke mediterrane ruimte bevorderen. De huidige maatschappelijke en economische transformatie in de regio biedt een schat aan mogelijkheden voor samenwerking die de mensen ten goede kunnen komen. Tegelijkertijd kan het gezamenlijk aanpakken van uitdagingen op het gebied van klimaat, milieu en veiligheid helpen om de veerkracht van de regio op te bouwen en verder te versterken, en tegelijkertijd ons partnerschap opnieuw toespitsen op de industrieën van de toekomst. Het pact biedt een kans om de inspanningen te richten op gebieden die een **blijvend en transformerend effect** kunnen hebben op de bredere regio en wereldwijd.

Het pact is het resultaat van een **uitgebreid raadplegingsproces** met de tien partners in het zuidelijke Middellandse Zeegebied, de EU-lidstaten, het Europees Parlement, het Europees Economisch en Sociaal Comité, het Comité van de Regio's, buurlanden buiten de EU, VN-agentschappen en andere internationale organisaties. Gezien haar unieke samenstelling als intergouvernementele organisatie waarvan alle EU-partners en de partners in het zuidelijke Middellandse Zeegebied lid zijn, is de **Unie voor het Middellandse Zeegebied (UMZ)** nauw bij het proces betrokken geweest. De **Anna Lindh-stichting** heeft ook een belangrijke rol gespeeld bij de raadpleging.

Er zijn ook raadplegingen gehouden met een breed spectrum van belanghebbenden die verschillende componenten van het maatschappelijk middenveld vertegenwoordigen, waaronder economische, culturele en sociale actoren, de academische wereld en denktanks. Er werd bijzondere aandacht besteed aan de regionale en lokale dimensie, mede in het licht van het feit dat zij een belangrijke rol zullen spelen bij de uitvoering van het pact. Jongeren werden nauw bij raadplegingen betrokken via een reeks evenementen, met name via de **Euro-Med Youth Dialogue**.

Het resultaat van deze raadplegingen werd besproken in het kader van de **ministeriële bijeenkomst van de EU en de landen van de zuidelijke nabuurschapsregio** van 14 juli 2025, waar de tien partners in het zuidelijke Middellandse Zeegebied en de EU-lidstaten

bevestigden bereid te zijn pragmatisch samen te werken aan de concrete initiatieven en acties van het toekomstige pact.

Na verloop van tijd kan het **toepassingsgebied van het pact ook worden uitgebreid tot buiten het zuidelijke Middellandse Zeegebied** door voort te bouwen op synergieën met andere EU-initiatieven. Deelname aan acties van wederzijds en strategisch belang voor de Golfpartners, naburige Afrikaanse landen ten zuiden van de Sahara — met name Mauritanië en Senegal —, Turkije, alsook de partners op de Westelijke Balkan en in het Zwarte Zeegebied⁴, zal worden onderzocht en waar nodig worden aangemoedigd. Ook de samenwerking met **regionale organisaties** — de Afrikaanse Unie, de Arabische Liga en de Samenwerkingsraad van de Golf — zal worden voortgezet.

Via het pact zal de verdere intensivering van de **trilaterale samenwerking** worden ondersteund, **met name met de Golfpartners**. Dit is van cruciaal belang, aangezien deze landen een belangrijke brug vormen tussen Europa, Azië en Afrika en een belangrijke rol kunnen spelen bij het aanpakken van politieke, economische, ontwikkelings- en humanitaire uitdagingen in het zuidelijke Middellandse Zeegebied, en met name in het Midden-Oosten. Veel aandachtsgebieden van het pact stemmen overeen met de prioriteiten van de gezamenlijke mededeling van de EU over een strategisch partnerschap met de Golf⁵, vooral wat betreft de groene transitie, handel, vervoer, regionale stabiliteit en mondiale veiligheid.

2. DE DRIE PIJLERS VAN HET PACT

Het pact markeert het begin van een proces van onbeperkte duur en schept een **praktisch kader voor samenwerking** creëert dat is opgebouwd rond drie pijlers:

- I. **Mensen: de drijvende kracht achter verandering, verbindingen en innovatie**
- II. **Sterkere, duurzamere en geïntegreerde economieën**
- III. **Veiligheid, paraatheid en migratiebeheer**

De drie pijlers zijn **nauw met elkaar verweven**. Elke pijler omvat een eerste reeks **nieuwe en uitvoerbare initiatieven**, alsook voorstellen om **bestaande acties op te schalen** die een transformerend effect kunnen hebben en een toegevoegde waarde kunnen scheppen. Het pact is gebaseerd op het **beginsel van flexibiliteit**, waardoor partners op variabele wijze kunnen deelnemen aan de uitvoering van de verschillende initiatieven.

Met het pact zal worden **voortgebouwd op bestaande initiatieven**, zoals het economisch en investeringsplan, de associatieovereenkomsten, partnerschapsprioriteiten, strategische en brede partnerschappen, andere regionale samenwerkingskaders, alsook de nationale strategieën van de lidstaten⁶.

Alle relevante financiële instrumenten van de EU zullen worden ingezet ter ondersteuning van de uitvoering van het pact, dat is afgestemd op de prioriteiten van NDICI – Europa in de

⁴ De strategische aanpak van de Europese Unie voor het Zwarte Zeegebied, JOIN(2025) 135.

⁵ JOIN(2022) 13.

⁶ Met inbegrip van het plan van Mattei voor Afrika en het daarmee verband houdende proces van Rome.

wereld⁷, de Global Gateway en het toekomstige Europa in de wereld⁸. Er zullen bijdragen van de EU-lidstaten en de partners in het zuidelijke Middellandse Zeegebied worden gevraagd om het effect en de synergieën van de acties te maximaliseren. Evenzo zullen in het kader van een Team Europa-aanpak financiële instellingen van de EU-lidstaten, internationale financiële instellingen (IFI's)⁹ en financiering uit de particuliere sector worden aangewend om kansen te creëren voor mensen en bedrijven.

De EU en de partners in het zuidelijke Middellandse Zeegebied zullen zich inzetten voor de eerbiediging van de mensenrechten, goed bestuur en fundamentele vrijheden, in overeenstemming met de Agenda 2030 voor duurzame ontwikkeling. Zij zullen tegelijkertijd **gendergelijkheid, non-discriminatie en de rechten van personen met een handicap** bevorderen. Dit zal de uitvoering van de initiatieven ondersteunen en is van essentieel belang om een levendig maatschappelijk middenveld in stand te houden en een gezonder en gunstiger ondernemingsklimaat te bevorderen.

I. Mensen: de drijvende kracht achter verandering, verbindingen en innovatie

De gemeenschappelijke mediterrane ruimte begint met de mensen die daarin wonen: het is een gedeelde culturele, historische en menselijke ruimte. Het verbinden van mensen creëert bruggen die wederzijds begrip bevorderen en kansen bieden voor groei en ontwikkeling, waarbij stabiliteit tot stand wordt gebracht en de voordelen van samenwerking worden benadrukt.

Terwijl we in de EU worden geconfronteerd met dalende demografische trends die worden beïnvloed door een combinatie van een hoge levensverwachting en dalende geboortecijfers, staat het zuidelijke deel van het Middellandse Zeegebied onder sociale, economische en demografische druk. Het pact biedt ons de kans om te investeren in onderwijs, vaardigheden, circulaire migratie en bestaansmiddelen¹⁰. Onderwijs heeft een duidelijk en aangetoond effect op ontwikkeling en economische groei. Hoewel jongeren in het zuidelijke Middellandse Zeegebied graag **hoger onderwijs en beroepsopleidingen** willen volgen, belemmeren lagere percentages afgestudeerden¹¹, ongelijke erkenning van kwalificaties, beperkte mobiliteit en

⁷ Verordening (EU) 2021/947.

⁸ [EU-begroting 2028-2034](#).

⁹ Met name de Europese Investeringsbank (EIB) en de Europese Bank voor Wederopbouw en Ontwikkeling (EBWO).

¹⁰ JRC143548. Uit gegevens blijkt dat het zuidelijke Middellandse Zeegebied ongeveer binnen drie decennia zal overschakelen op vergelijkbare demografische patronen als die welke momenteel in de EU worden waargenomen. Momenteel zijn er in de meeste landen in het zuidelijke deel van het Middellandse Zeegebied ongeveer 12 tot 15 mensen in de werkende leeftijd voor elke oudere persoon (ouder dan 65). Uiterlijk in 2060 zal deze verhouding echter naar verwachting dalen tot ongeveer 5 op 1, net iets meer dan de in de EU waargenomen niveaus. Deze veranderingen vereisen een verschuiving in de economische groeimodellen van afhankelijkheid van een groeiende beroepsbevolking naar het stimuleren van de arbeidsproductiviteit.

¹¹ JRC143548. Het gemiddelde brutopercentage afgestudeerden van eerstegraadsonderwijsprogramma's (ISCED 6 en 7) in het tertiair onderwijs voor de zes landen in het zuidelijke Middellandse Zeegebied waarvoor gegevens beschikbaar zijn, bedraagt 32,7 %, tegenover een EU-gemiddelde van 44,1 %.

kansen op werk en ondernemerschap hun toegang tot fatsoenlijk werk op nationale, regionale en internationale arbeidsmarkten¹².

Door te investeren in mensen en **hun keuzes op het gebied van leren, groei en mobiliteit te ondersteunen**, zullen met het pact de culturele, academische, sociale en economische banden kunnen worden versterkt, waardoor de samenwerking tussen de EU en het zuidelijke Middellandse Zeegebied nog sterker en veerkrachtiger zal worden.

1.1. Hoger onderwijs, beroepsopleiding, ontwikkeling van vaardigheden, onderzoek en innovatie

In overeenstemming met de vaardigheidsunie¹³ zal via het pact de **ontwikkeling van vaardigheden en de toegang tot de arbeidsmarkten** worden ondersteund door middel van onderwijs en beroepsopleiding. Samenwerking met instellingen en de particuliere sector in de gemeenschappelijke mediterrane ruimte zal erop gericht zijn de regio te positioneren als knooppunt voor transnationaal onderwijs, innovatie, onderzoek en ontwikkeling, en aldus bij te dragen aan veerkracht en wederopbouw. Universiteiten, onderwijs- en opleidingsinstellingen, onderzoeks- en technologie-infrastructuur, industrieën, stichtingen en culturele actoren zullen in dit verband een belangrijke rol spelen.

Met het pact zal worden voortgebouwd op de politieke dialoog op hoog niveau over hoger onderwijs op ministerieel niveau, en op de succesvolle samenwerking met partners in het zuidelijke Middellandse Zeegebied in het kader van Erasmus+, om een meer geïntegreerd en inclusief klimaat voor hoger onderwijs en de ontwikkeling van vaardigheden tot stand te brengen in de gemeenschappelijke mediterrane ruimte, onder meer door de lancering van het **nieuwe platform voor het Middellandse Zeegebied** over hoger onderwijs.

Daarnaast kunnen onderwijsinspanningen worden bevorderd door intergenerationele rechtvaardigheid, doordat de energie van jongeren wordt samengebracht met de ervaring van oudere generaties, waardoor leeftijdsdiversiteit een gedeelde kracht wordt voor innovatie en cohesie.

¹² De verhouding tussen de beroepsbevolking (d.w.z. mensen die een baan hebben of actief op zoek zijn naar werk) en de bevolking in de werkende leeftijd is minder dan 50 % in de landen in het zuidelijke Middellandse Zeegebied, en slechts 30 % voor vrouwen. Dit moet worden vergeleken met bijna 75 % in de EU. Verhouding tussen de beroepsbevolking en de bevolking in de werkende leeftijd 15-65 jaar, 2023, Eurostat.

¹³ COM(2025) 90.

Hoger onderwijs, vaardigheden, onderzoek en innovatie

Het initiatief zal een meer geïntegreerd en inclusief klimaat voor hoger onderwijs en vaardigheden creëren, met name door:

- **het oprichten van een mediterrane universiteit**, een instelling met campussen in de gemeenschappelijke mediterrane ruimte, met programma's voor geesteswetenschappen, natuurwetenschappen en technische wetenschappen. Hierbij zal worden voortgebouwd op de ervaring van de instellingen voor hoger onderwijs in de regio en de alliantie van Europese universiteiten, waarbij bestaande acties voor capaciteitsopbouw in het kader van het Erasmus+-programma worden gebruikt en aangevuld. Hiermee zal de uitwisseling van personeel en studenten tussen geselecteerde universiteiten en business schools uit de regio op inclusieve wijze worden bevorderd, waarbij ernaar gestreefd wordt gezamenlijke leerplannen/programma's, gezamenlijke diploma's alsook andere onderwijsactiviteiten, zoals zomercursussen en gezamenlijke microcredentials te ontwikkelen,
- **het vergroten van de mobiliteit van studenten en personeel in het hoger onderwijs** in het kader van het Erasmus+-programma en het bevorderen van de mobiliteit van **onderzoekers** in het kader van de Marie Skłodowska-Curie-acties van het programma Horizon Europa,
- **het oprichten en verder ontwikkelen van innovatie- en onderzoekscentra**, die universiteiten en de particuliere sector samenbrengen om kennis- en technologieoverdracht te verbeteren, waarbij innovatoren, start-ups en investeerders worden betrokken,
- **het oprichten van een centrum voor wetenschapsdiplomatie in het Middellandse Zeegebied** om een brug slaan tussen wetenschap en beleid en om diplomatiek en technisch personeel op te leiden in grensoverschrijdende onderhandelingen, gezamenlijk projectontwerp en empirisch onderbouwd beleidsadvies,
- **het ondersteunen van programma's voor intergenerationeel mentorschap** in het kader van het delen van kennis en ervaring met jongeren.

Het overbruggen van de kloof tussen onderwijs en beroepsopleiding enerzijds en **gelijke en fatsoenlijke arbeidskansen** anderzijds is van cruciaal belang om een soepele overgang naar en binnen de arbeidsmarkten te waarborgen en het concurrentievermogen te vergroten. Het bevorderen van de empowerment van vrouwen en het aanpakken van de arbeidsparticipatiekloof tussen mannen en vrouwen is van essentieel belang om het potentieel van economieën en samenlevingen in de gemeenschappelijke mediterrane ruimte te ontsluiten. Het uitbreiden van de **arbeidsmigratietrajecten** tussen de EU en het zuidelijke Middellandse Zeegebied, ook voor seizoenarbeiders, blijft van cruciaal belang om het aanbod en de vraag op de arbeidsmarkten op elkaar af te stemmen en de economische groei te bevorderen¹⁴.

¹⁴ JRC143548. Migratie heeft een gunstig effect op het welzijn van landen in het zuidelijke Middellandse Zeegebied en vermindert de druk op de arbeidsmarkt in de EU. Studeren in de EU is een steeds belangrijker kanaal voor toegang tot de arbeidsmarkt van de EU voor onderdanen van landen van de zuidelijke nabuurschapsregio.

Het dichten van de kloof tussen vaardigheden en kwalificaties op de arbeidsmarkten

Het initiatief zal worden gericht op het ondersteunen van de soepele overgang van werknemers van partners in het zuidelijke Middellandse Zeegebied naar regionale, nationale en internationale arbeidsmarkten. Het initiatief zal verschillende arbeidsmarktregio's bestrijken, met name door:

- **het opschalen van de bestaande ecosystemen voor technisch en beroepsonderwijs en -opleiding** door beroepsopleiding af te stemmen op de behoeften van de arbeidsmarkt om sectoren van wederzijds belang te bestrijken, onder meer op het gebied van landbouw en voedselverwerking, de digitale en de culturele sector en innovatief toerisme,
- **het ondersteunen van de ontwikkeling van regelingen naar het model van nationale plannen voor de jongerengarantie**¹⁵ die zijn toegesneden op de regionale en lokale context om ervoor te zorgen dat jongeren kansen krijgen op de arbeidsmarkten,
- **het opzetten van een MED Skill Tracker** om de vaardigheden te documenteren die begunstigden van projecten van de EU of partners hebben verworven. De MED Skill Tracker zal de erkenning en overdraagbaarheid van vaardigheden vergemakkelijken en de mogelijkheden voor internationale en circulaire mobiliteit in het kader van bestaande programma's en initiatieven vergroten¹⁶. Dit zal bijdragen aan talentpartnerschappen,
- **het verbeteren van hoogwaardige leerlingplaatsen en betere modellen voor werkplekieren**, met name door de deelname van de partners in het zuidelijke Middellandse Zeegebied aan de Europese Alliantie voor leerlingplaatsen te bevorderen.

1.2. Cultuur, sport en toerisme

Zowel het materiële als het immateriële culturele en natuurlijke erfgoed in het Middellandse Zeegebied is indrukwekkend breed. Met meer dan zestig Unesco-werelderfgoedlocaties en een dynamisch hedendaags architectonisch en artistiek landschap¹⁷ biedt het zuidelijke Middellandse Zeegebied een krachtige getuigenis van onze gezamenlijke wortels en vormt het de basis voor toekomstige samenwerking door middel van cultuur, duurzaam cultureel toerisme, waaronder voedingstradities¹⁸, onderwijs en op erfgoed geïnspireerde ontwikkeling.

Culturele locaties en instellingen, alsook musea, moeten meer zijn dan tentoonstellingslocaties, die fungeren als aanjagers van verandering, economische ontwikkeling en inclusieve groei en het potentieel hebben om het herstel en de wederopleving

¹⁵ [The reinforced Youth Guarantee - Europese Commissie](#) (de versterkte jongerengarantie).

¹⁶ Zoals Erasmus+, Horizon Europa, het Prima-initiatief, THAMM+, MPF-programma's, het Medusa Connectivity Network en met steun van het Mediterranean Skill Observatory van de ETF.

¹⁷ [UNESCO Werelderfgoedcentrum - Werelderfgoedlijst](#).

¹⁸ Onder meer door de mogelijke verlenging van het [internationale samenwerkingsproject AfrIPI](#).

van stedelijke, kust- en plattelandsgebieden op gang te brengen. Samenwerking met de publieke en de particuliere sector, alsook met lokale en internationale donoren en stichtingen, is van cruciaal belang om hun potentieel te ontsluiten. Door duurzaam toerisme en het beheer van erfgoedlocaties te bevorderen, kunnen regio's ervoor zorgen dat hun erfgoed een duurzame bron van economische en sociale voordelen wordt. Het beschermen van kunst en cultureel en natuurlijk erfgoed tegen plundering en illegale handel (en het beschermen van de rechten van moderne kunstenaars) blijven gebieden van wederzijds belang.

Culturele erfgoedlocaties en musea kunnen ruimten voor reflectie en dialoog worden die openstaan voor verschillende gemeenschappen, en zo mogelijkheden bieden voor culturele veerkracht en cohesie. **Kunst, muziek, traditionele kunsten en ambachten en film kunnen wederzijds begrip, diversiteit, inclusie en sociaal-economische ontwikkeling bevorderen.** Het pact zal acties bevorderen, waaronder het opstarten van een dialoog op hoog niveau over culturele samenwerking, die zich ook zal richten op cultureel erfgoed.

Investeren in sport versterkt de cohesie, dicht de sociale kloof en bevordert inclusie. Naast de gezondheids- en economische voordelen speelt sport een belangrijke rol bij het betrekken van jongeren en het bevorderen van een gevoel van verbondenheid. Aankomende belangrijke sportevenementen¹⁹, die landen uit de hele regio samenbrengen, bieden veelbelovende kansen voor regionale samenwerking, duurzame connectiviteit en dragen bij tot de bevordering van gelijkheid en non-discriminatie.

Het verdiepen van de interreligieuze dialoog draagt bij tot wederzijds begrip en vreedzame samenwerking om gemeenschappelijke uitdagingen aan te pakken.

Op basis van de lessen die zijn getrokken uit Erasmus+, Creatief Europa en Horizon Europa, zullen via het pact mogelijkheden worden onderzocht om de samenwerking verder te versterken, voortbouwend op bestaande EU-initiatieven op het gebied van onderzoek, cultuur, jeugd en sport.

Euromed-initiatief voor cultuur, sport en toerisme

Met het initiatief zal een netwerk van diverse betrokkenen uit de publieke en de particuliere sector, het maatschappelijk middenveld, stichtingen, toeristische actoren en universiteiten worden bevorderd om cultureel erfgoed en de creatieve sector, cultureel toerisme en sport te stimuleren, met name door:

- **cultureel erfgoed te beschermen en te valoriseren:**
 - **een specifiek mechanisme opzetten om het mediterrane culturele erfgoed te beschermen en te bevorderen** door publieke en particuliere middelen te bundelen,
 - **mediterrane culturele trajecten creëren** om de gedeelde culturele mediterrane ruimte te versterken,
 - **de gemeenschappelijke Europese dataruimte voor cultureel erfgoed uitbreiden** tot partners in het zuidelijke Middellandse Zeegebied, met als doel de digitalisering te bevorderen en hun cultureel erfgoed in stand te houden,

¹⁹ Zoals de Middellandse Zeespelen en het Wereldkampioenschap voetbal 2030.

- **een digitaal samenwerkingsplatform “CulturIT” op te zetten** om het koppelen van culturele activiteiten te bevorderen,
- **te zorgen voor deelname aan grote culturele evenementen en opleidingsplaatsen voor kunstenaars en andere culturele actoren**, onder meer via regionale netwerken voor talent,
- **te zorgen voor deelname aan activiteiten in verband met de campagne #BeActive en de Europese Week van de Sport** om het bewustzijn te vergroten rond de voordelen van sport voor de lichamelijke en geestelijke gezondheid,
- **samen te werken met de Middellandse Zeespelen** om dit evenement met name onder jongeren meer bekendheid te geven, om de voordelen van sport en het positieve effect ervan op de bestrijding van stereotypen en de bevordering van inclusiviteit te promoten.

1.3 Versterken van de positie van maatschappelijke organisaties, jongeren en lokale gemeenschappen

Maatschappelijke organisaties en lokale gemeenschappen zijn diep geworteld in de lokale realiteit. Hun werk — het ondersteunen van lokale gemeenschappen bij het verlenen van sociale en gemeenschapsdiensten, het vergroten van het bewustzijn rond belangrijke maatschappelijke uitdagingen, het bevorderen van democratische participatie, het versterken van de positie van vrouwen en jongeren, en het ondersteunen van digitale geletterdheid — draagt bij tot een inclusievere samenleving. Zij zijn ook van cruciaal belang om de situatie van kwetsbare groepen, waaronder personen met een handicap, te verbeteren.

Een actief en mondig maatschappelijk middenveld kan, samen met parlementen en overheidsinstellingen, de lokale dialoog vergemakkelijken en een betere vormgeving en uitvoering van beleid mogelijk maken in het belang van de burgers. Een bloeiend **medialandschap** is belangrijk voor een open en inclusieve discussieruimte. Evenzo kan het bevorderen van ontwikkeling op regionaal en lokaal niveau door middel van geïntegreerde en participatieve benaderingen een evenwichtige groei ondersteunen, zowel in stedelijke als in plattelandsgebieden.

In het kader van het pact zullen meer inspanningen worden verricht om een gunstig klimaat voor maatschappelijke organisaties te creëren en lokale gemeenschappen te helpen capaciteit op te bouwen om hun rol doeltreffend te vervullen.

Versterken van de positie van maatschappelijke organisaties, jongeren en lokale gemeenschappen

Het initiatief heeft tot doel een levendig maatschappelijk middenveld en lokale gemeenschappen te ondersteunen als aanjagers van ontwikkeling en sociale cohesie. Het zal de positie van belangrijke actoren versterken die hun gemeenschappen concreet kunnen ondersteunen, met name door:

- **het oprichten van een Parlementaire Jongerenvergadering voor het Middellandse Zeegebied** om de stem en inbreng van jongeren te verzamelen,

- **het ondersteunen van de ontwikkeling van een mediterrane burgerdienst** via de oprichting van een platform om jongeren in het hele Middellandse Zeegebied in contact te brengen met uiteenlopende mogelijkheden voor vrijwilligerswerk, zowel in hun eigen land als in de hele regio. Dit initiatief zal voortbouwen op vrijwilligersinitiatieven en andere mobiliteitsinitiatieven aanvullen, waarbij het een dieper wederzijds begrip tussen jongeren in de gemeenschappelijke mediterrane ruimte bevordert,
- **het versterken van de positie van door vrouwen geleide organisaties als cruciale influencers binnen hun gemeenschappen** door hen actief te betrekken bij het ontwerp en de uitvoering van initiatieven in verschillende sectoren, zoals bijscholing, hoger onderwijs en bedrijfssteuning. Met de actie zal ook worden voortgebouwd op de ervaring die is opgedaan om door vrouwen geleide start-ups te ondersteunen, met name in landelijke en afgelegen gebieden,
- **het versterken van de steun voor mediaorganisaties**, door initiatieven voor capaciteitsopbouw te vergemakkelijken, mogelijkheden te bieden voor samenwerkingsprojecten en de uitwisseling van ervaringen te bevorderen. De actie zal onze lopende samenwerking ter ondersteuning van jonge influencers in de regio versterken,
- **het versterken van het samenwerkingsmechanisme op lokaal niveau**, geïnspireerd op de aanpak van het Burgemeestersconvenant, om sociale inclusie op lokaal en gemeentelijk niveau voor burgers van alle leeftijden te bevorderen, ook voor mensen in kwetsbare situaties.

II. Sterkere, duurzamere en geïntegreerde economieën

Hechtere handelsbetrekkingen en economische integratie dragen bij tot stabiliteit en economische veerkracht. De EU en de partners in het zuidelijke Middellandse Zeegebied hebben sterke en reeds lang bestaande economische banden en een enorm potentieel om de economische integratie van markten in de hele regio verder te versterken om duurzame groei en werkgelegenheid te creëren. Onze economieën vullen elkaar aan en kunnen aanzienlijke wederzijdse voordelen bieden.

Het welslagen van het pact zal ook afhangen van het vermogen om op grote schaal publieke en particuliere investeringen aan te trekken. De **Global Gateway²⁰ in het Middellandse Zeegebied** kan slimme, schone en veilige investeringen in de digitale, energie- en vervoerssector en op het gebied van waterweerbaarheid en innovatieve landbouw stimuleren en tegelijkertijd de gezondheids-, onderwijs- en onderzoekstelsels versterken in overeenstemming met de Clean Industrial Deal²¹ van de EU.

II.1. Handels- en investeringsmogelijkheden

De EU is de eerste handelspartner van de zuidelijke nabuurschap (goed voor 41 % van de handel in goederen in de regio met de wereld in 2024). De partners in het zuidelijke

²⁰ JOIN (2021) 30.

²¹ COM(2025) 85.

Middellandse Zeegebied wijzen vaak op de noodzaak om waardeketens te ontwikkelen en grotere bedragen aan directe investeringen aan te trekken en te behouden. Tegelijkertijd vereisen handel en investeringen een voorspelbaar klimaat, macro-economische stabiliteit, convergentie van de regelgeving en een gelijk speelveld tussen de publieke en particuliere sectoren.

De regio biedt aanzienlijke economische en handelsmogelijkheden, geschraagd door haar menselijk kapitaal, concurrerende kosten voor hernieuwbare energie en vervoer, en een steeds snellere digitale transitie. De herstructurering van de wereldhandel biedt nieuwe kansen, aangezien het zuidelijke Middellandse Zeegebied een rol kan spelen bij de diversificatie van toeleveringsketens. Met het pact zal worden voortgebouwd op bilaterale partnerschappen, waarmee zal worden bijgedragen tot een intensivering van de gezamenlijke inspanningen om te bouwen aan een robuust economisch landschap ter bevordering van duurzame handel en investeringen, en de **integratie van waardeketens verder zal worden versterkt** — onder meer in de gezondheids- en landbouwsector, alsook op het gebied van schone energie en technologieën, die van cruciaal belang zijn om het concurrentievermogen en de vooruitzichten op decarbonisatie in de gemeenschappelijke mediterrane ruimte te versterken. Het pact zal de samenwerking op het gebied van kritieke grondstoffen versterken om veerkrachtige, transparante en duurzame waardeketens in belangrijke sectoren, zoals kunstmest, te waarborgen.

Moderniseren en versterken van de handels- en investeringsbetrekkingen voor een inclusievere, veerkrachtigere en duurzamere groei

Het initiatief heeft tot doel het potentieel van **bestaande handelsovereenkomsten**²² te benutten en deel te nemen aan nieuwe initiatieven om de economische integratie te versterken, met name door:

- **het op flexibelere en gerichtere wijze ondersteunen van de modernisering van de bilaterale handelsbetrekkingen** door middel van nieuwe vormen van betrokkenheid in belangrijke sectoren van wederzijds belang, en tegelijkertijd zorgen voor een doeltreffende uitvoering van de verbintenissen om niet-tarifaire handelsbelemmeringen weg te nemen, teneinde de voorspelbaarheid te vergroten en het vertrouwen van investeerders te vergroten,
- **het verkennen van overeenkomsten ter facilitering van duurzame investeringen** met geïnteresseerde partners voor het aantrekken van buitenlandse directe investeringen (BDI).

Met het initiatief zullen **investeringen** worden bevorderd en aangetrokken om innovatieve en digitale economieën te ondersteunen en de integratie van de toeleveringsketen te verbeteren, met name door:

- **het verbeteren van het bedrijfs- en investeringsklimaat, convergentie van de regelgeving en vereenvoudiging van douaneprocedures**, onder meer via technische bijstand ter ondersteuning van economische hervormingen in partnerlanden²³.
- **het opschalen van nationale en thematische investeringsplatforms**, waarbij de particuliere sector, IFI's en nationale financiële instellingen worden samengebracht.

II.2. Ecosystemen voor start-ups benutten

Ondanks vele structurele uitdagingen was er in het zuidelijke Middellandse Zeegebied sprake van een toename van de ondernemersactiviteit, die werd aangewakkerd door een jonge, technologisch onderlegde bevolking en een groeiende belangstelling van investeerders. **Op lokaal niveau vindt een geleidelijke diversificatie en structurele transformatie van de economie plaats**, zowel in stedelijke als in plattelandsgebieden, waardoor nieuwe kansen worden gecreëerd om nationale en regionale waardeketens te ontwikkelen en tegelijkertijd de complementariteit voor economische integratie wordt vergroot. Om dit potentieel optimaal te benutten, is het van essentieel belang lokale productie en bedrijven, ook in de landbouw, te ondersteunen. Hiervoor moet verder worden gekeken naar de rol van lokaal maatschappelijk ondernemerschap en alternatieve bedrijfsmodellen als belangrijke aanjagers van inclusieve en duurzame economische groei.

²² Deze omvatten de pan-Euro-mediterrane conventie betreffende preferentiële oorsprongsregels.

²³ In voorkomend geval ook in het kader van de macrofinanciële bijstand van de EU.

StartUp4Med

Met dit initiatief zal het groei- en banenscheppend potentieel van start-ups en micro-, kleine en middelgrote ondernemingen (mkmo's)²⁴ worden ontsloten en zullen mogelijkheden ontstaan om de economische participatie uit te breiden, met name voor jongeren en vrouwen. Het zal koppelingen tot stand brengen met bestaande sectorale mechanismen²⁵ en in overeenstemming zijn met de EU-strategie voor start-ups en scale-ups²⁶. Dit zal worden bereikt door:

- **het opzetten van een regionaal ondersteuningsmechanisme voor start-ups** om de toegang tot financiering en het aantrekken van investeringen te verbeteren. Europese financiële instellingen zullen via een Team Europa-aanpak worden gemobiliseerd in combinatie met alternatieve financieringskanalen, zoals leningen op erewoord, crowdfunding en gemengde financiering²⁷,
- **het opzetten van het programma “Open for Business”** voor de particuliere sector om probleemgebieden vast te stellen en de vereenvoudiging van wet- en regelgeving te vergemakkelijken,
- **het ontwikkelen van beleidsinstrumenten** ter bevordering van de formalisering van mkmo's, onder meer door middel van vereenvoudigde administratieve procedures, financiële stimulansen en koppelingen op het gebied van sociale bescherming. Informele micro-ondernemers zullen gerichte steun krijgen, zoals coaching, rechtsbijstand en certificering van vaardigheden.

II.3. Digitale infrastructuur en cyberbeveiliging

Als gevolg van de **digitale transformatie en de door artificiële intelligentie (AI) teweeggebrachte revolutie** ondergaan economieën en samenlevingen een gedaanteverandering. Er is een sterke stimulans om op dit gebied samen te werken om het potentieel van digitale, data- en AI-oplossingen te ontsluiten en zo het concurrentievermogen en de efficiëntie van onze economieën en samenlevingen te vergroten en tegelijkertijd de veiligheid, soevereiniteit en afstemming op de kernwaarden, de mensenrechten en de beginselen van goed bestuur te waarborgen.

Werkelijke onderlinge verbondenheid door middel van veilige en betrouwbare digitale infrastructuur in het hele Middellandse Zeegebied is een fundamenteel doel, niet alleen om onze economieën en burgers dichter bij elkaar te brengen, maar ook om gedeelde veiligheid en naadloze communicatie te vergroten. Gegevensstromen zijn van vitaal belang voor de

²⁴ Volgens statistieken van de Wereldbank vertegenwoordigen mkmo's in het zuidelijke Middellandse Zeegebied 90 % van het totale aantal bedrijven en zijn zij goed voor twee derde van het bbp en 75 % van de werkgelegenheid.

²⁵ BlueInvest staat open voor innovatieve start-ups in de blauwe economie en technologische kmo's uit het Middellandse Zeegebied.

²⁶ COM(2025) 270.

²⁷ Via het regionale mechanisme voor start-ups zou gebruikgemaakt kunnen worden van de ervaring die is opgedaan met het durfkapitaalfonds van de Europese Innovatieraad (EIC) om Europese deeptech-innovatie te ondersteunen, met name voor de landen in de regio die met Horizon Europa zijn geassocieerd en daarvan reeds profiteren.

economische en maatschappelijke ontwikkeling en zullen nieuwe kansen creëren voor mensen, bedrijven en organisaties in het hele Middellandse Zeegebied.

Het verbeteren van de toegang tot online overheidsdiensten, het voorstellen van oplossingen op het gebied van e-governance en digitale openbare infrastructuur, het veiligstellen van kritieke infrastructuur, het verbeteren van e-governance en regelgeving en het beschermen van digitale rechten blijven in dit verband van het grootste belang.

De beschikbaarheid van open data en informatie van de door de EU beheerde ruimtevaartsystemen, zoals Copernicus, mogelijk gemaakt door digitale infrastructuren, kan bijdragen aan het vergroten van zakelijke kansen in de regio.

Het technologieaanbod aan ondernemingen voor geïntegreerde digitale en data-economieën

Het initiatief heeft tot doel een **technologieaanbod aan ondernemingen** voor de partners in het zuidelijke Middellandse Zeegebied **voor te stellen**²⁸, met name door:

- **het ondersteunen van de uitrol van veilige en betrouwbare digitale infrastructuur op het gebied van onderzeese kabelsystemen, 5G-netwerken, breedbandconnectiviteit op het platteland en datacentruminfrastructuren door:**
 - **alle geïnteresseerde landen in de regio met elkaar te verbinden via onderzeese kabelsystemen zoals Medusa en Blue-Raman**, met de mogelijkheid deze uit te breiden tot de Golfpartners. Dit zal de veilige en naadloze uitwisseling van gegevens vergemakkelijken, onder meer via koppelingen met bestaande initiatieven zoals de digitale corridor EU–Afrika–India, die ook wordt gekoppeld aan IMEC en T-MED,
 - **technische en financiële steun te bieden voor de uitrol van veilige en betrouwbare 5G- en datacentra** in de regio door IFI's en financiële instellingen op EU- en nationaal niveau daarbij te betrekken, **in overeenstemming met de 5G-toolbox en andere relevante wetgeving**²⁹, en verstrekt door betrouwbare leveranciers,
- **het lanceren van een regionaal programma voor de opbouw van telecommunicatiecapaciteit en het verkennen van de mogelijkheden voor passende telecommunicatiekaders, met inbegrip van samenwerking op het gebied van roaming**, onder de geïnteresseerde partners in het zuidelijke Middellandse Zeegebied,
- **het voortbouwen op het model van de digitale-innovatiehubs van de EU en de AI-fabrieken in de EU**³⁰, **het versnellen van de opbouw van AI-ecosystemen**, met inbegrip van de uitrol van AI- en data-infrastructuur en steun aan universiteiten, kmo's, de industrie en start-ups om AI te ontwikkelen en toe te passen in verschillende sectoren zoals productie, gezondheidszorg, landbouw of klimaat,
- **het delen van expertise en concrete e-governance-oplossingen op het gebied van digitale identiteiten en digitale openbare infrastructuur door:**
 - gebruik te maken van **opensource-vertrouwensdiensten, digitale identiteit en veilige oplossingen voor digitale openbare infrastructuur** die aan de voorschriften inzake gegevensbescherming voldoen,
 - grensoverschrijdende uitwisselingen tussen overheden en bedrijven te vereenvoudigen en tegelijkertijd de mobiliteit van burgers te vergemakkelijken,
- **het versterken van technische uitwisselingen en samenwerking op het gebied van cyberbeveiliging**, onder meer ter ondersteuning van de capaciteit om **cyberdreigingen en -incidenten op te sporen, zich erop voor te bereiden en erop te reageren.**

²⁸ In overeenstemming met de internationale digitale strategie van de EU, JOIN(2025) 140.

²⁹ [De EU-toolbox voor 5G-beveiliging.](#)

³⁰ [AI-fabrieken | De digitale toekomst van Europa vormgeven.](#)

II.4. Investeren in hernieuwbare energie en schone technologie

Het Middellandse Zeegebied is een **hotspot voor klimaatverandering en biodiversiteit**, die wordt bedreigd door toenemende **ecologische uitdagingen en belastende factoren**. In het kader van het pact zal een **gemeenschappelijke agenda worden opgesteld om het potentieel van hernieuwbare energie in het zuidelijke Middellandse Zeegebied te ontsluiten en op drie vlakken winst te boeken**: de regionale decarbonisatie versnellen, de energiezekerheid verbeteren en het concurrentievermogen van de industrie vergroten. **Een overgang naar een efficiënt, betrouwbaar en duurzaam energiemodel is van essentieel belang voor de regio**. In overeenstemming met de Clean Industrial Deal biedt een hulpbronnefficiënte circulaire economie, met inbegrip van de ontwikkeling van hernieuwbare energie en de productie van schone technologie, aanzienlijke sociaal-economische voordelen en trekt zij buitenlandse directe investeringen aan. Deze doelstellingen zullen worden nagestreefd via flexibele en gemoderniseerde bilaterale handelskaders en nieuwe vormen van samenwerking, zoals overeenkomsten ter facilitering van duurzame investeringen en partnerschappen op het gebied van schone handel en investeringen, in het kader van het initiatief voor transmediterrane samenwerking op het gebied van hernieuwbare energie en schone technologie. Deze zal ook worden ontwikkeld via nauwere samenwerking met de Golfpartners alsook met Afrika ten zuiden van de Sahara.

Trans-mediterraan initiatief inzake hernieuwbare energie en schone technologie (T-MED)

Met het initiatief zal wederzijds voordelige trans-mediterrane samenwerking worden ondersteund door de binnenlandse energietransitie en ontwikkelingen op het gebied van schone technologie bij partners in het zuidelijke Middellandse Zeegebied te bevorderen, economische kansen te creëren en de handel in hernieuwbare energie en industriële partnerschappen in de hele regio te vergemakkelijken, met name door:

- **het oprichten van een T-MED-investeringsplatform**, dat zal fungeren als coördinatie-instrument om een pijplijn van projecten te ontwikkelen op het gebied van de opwekking van hernieuwbare energie, netinfrastructuur — inclusief binnenlandse transmissie- en distributienetten bij partners in het zuidelijke Middellandse Zeegebied — die verband houden met projecten van wederzijds belang zoals vastgesteld op grond van de TEN-E-verordening, en de productie van schone technologieën. Het platform zal projectontwikkelaars, IFI's, financiële instellingen op EU- en nationaal niveau, financiële instrumenten van de EU en particuliere investeerders bijeenbrengen om grootschalige investeringen te stimuleren, met de nadruk op blendingoplossingen en oplossingen ter beperking van risico's,
- **het opzetten van een specifiek regelgevingsmechanisme** om de partners in het zuidelijke Middellandse Zeegebied te ondersteunen bij de uitvoering van gerichte hervormingen op het gebied van regelgeving en de energiesector³¹ in verband met investeringsbereidheid en toegang tot financiële instrumenten van de EU,

³¹ Hierbij kan het gaan om toegang tot het net voor derden, stroomafnameovereenkomsten, transparantie en hervorming van tarieven, met inbegrip van kostenreflectiviteit, opsplitsing, liberalisering van groothandels- en detailhandelsmarkten, grensoverschrijdende handel en regionale integratie.

- **het opstellen van modellen voor energiesystemen** om de economische, duurzaamheids- en veiligheidseffecten beter te kunnen beoordelen bij een grotere penetratie van hernieuwbare energie, evenals voor nieuwe energie-infrastructuurprojecten voor de regio,
- **het verlenen van toegang tot een instrument voor technische ondersteuning**, dat fungeert als centraal portaal voor hernieuwbare energie, energie-efficiëntie, elektrificatie en technische bijstand op het gebied van schone technologie,
- **het vaststellen van een ondersteunend programma voor de certificering en de handel in hernieuwbare energie** om grensoverschrijdende handel in hernieuwbare elektriciteit en hernieuwbare waterstof mogelijk te maken. Er zal een praktisch **handboek** worden uitgebracht als leidraad voor de uitvoering van certificeringsregelingen en het proefproject voor grensoverschrijdende garanties van oorsprong te sturen³²,
- **het stimuleren van industriële samenwerking op het gebied van schone technologie** om degelijke industriële partnerschappen tussen Europese bedrijven en bedrijven in het zuidelijke Middellandse Zeegebied te bevorderen in kritieke waardeketens. Het kan hierbij gaan om zonne- en windenergie, elektrolyse-installaties en de productie van schone waterstof, alsook verwarmings- en koelingstechnologieën, net- en opslagtechnologieën, warmtepompen en energie-efficiëntietechnologieën in de industriële sector en de bouwsector,
- **het ondersteunen van de oprichting van landenspecifieke Europese organisaties voor energie en schone technologie ter plaatse**. Dit kan worden gedaan in samenwerking met het Enterprise Europe Network (EEN) en Europese industriële clusters. Er zal een **specifiek platform van belanghebbenden** worden opgericht om prioritaire sectoren aan te wijzen, alomvattende, genderresponsieve actieplannen te ontwikkelen en de particuliere sector in de EU actief te betrekken. Dit platform zal ook een centrale rol spelen bij het faciliteren van mede-investeringsmogelijkheden en het onderhandelen over afnameovereenkomsten die de basis vormen voor samenwerking op lange termijn in synergie en complementariteit met het EU-platform voor energie en grondstoffen,
- **het ontwikkelen van een T-MED Skills Agenda**³³, die van groot belang zal zijn om de arbeids- en genderkloven aan te pakken en opleidingen af te stemmen op de behoeften van het bedrijfsleven en van werkgevers.

II.5 Op weg naar een duurzaam en veerkrachtig Middellandse Zeegebied

Klimaatverandering, vervuiling en verlies van biodiversiteit hebben een grote impact op het Middellandse Zeegebied en zijn veerkracht. De transitie naar schone energie biedt ook een kans

³² Er zal op regelgevingsgebied moeten worden samengewerkt met de landen in het zuidelijke Middellandse Zeegebied om de toepassing van vereisten voor zowel hernieuwbare elektriciteit als brandstoffen mogelijk te maken, in overeenstemming met het EU-kader. Er zullen specifieke overeenkomsten met derde landen nodig zijn om de wederzijdse erkenning van garanties van oorsprong mogelijk te maken.

³³ Actie in verband met bestaande partnerschappen voor hernieuwbare energie (pact voor vaardigheden) en daarmee verband houdende Erasmus+-projecten zoals Shorewinner.

om duurzaam concurrentievermogen in de regio te stimuleren. Het pact zal het mogelijk maken de voordelen van een dergelijke transitie te benutten en tegelijkertijd de toenemende gevolgen van klimaatverandering en de aantasting van het milieu aan te pakken, ook in het kader van een mondiaal verdrag inzake verontreiniging door kunststoffen. Met het pact zal ook de kwetsbaarheid van de regio voor klimaatverandering en aantasting van het milieu worden aangepakt door doeltreffende planning te ondersteunen en beschikbare particulieren en publieke financieringsstromen voor duurzame investeringen te mobiliseren, zowel internationaal als nationaal.

Partnerschap voor de schone transitie, duurzame groei en veerkracht

Het initiatief is bedoeld om regionale samenwerking en lokale partnerschappen inzake milieu te ondersteunen, onder meer in het kader van het Verdrag van Barcelona³⁴, en op het gebied van klimaat, ter bevordering van een schone transitie en klimaatbestendige economische ontwikkeling, met name door:

- **het versterken van de samenwerking** met de geïnteresseerde partners in het zuidelijke Middellandse Zeegebied wat betreft **klimaatoplossingen**, door middel van dialoog, het bevorderen van kennisdeling, en het bieden van gerichte technische bijstand met betrekking tot instrumenten voor klimaatmitigatie, waaronder koolstofbeprijzing,
- **het ontwikkelen van investeringspijpleidingen voor aanpassing aan de klimaatverandering** door de nationale en lokale capaciteit voor het ontwikkelen en uitvoeren van projecten te versterken, en tegelijkertijd gebruik te maken van partnerschappen met IFI's, klimaatfondsen en particuliere belanghebbenden,
- **het vaststellen van een regionaal plan om investeringen** in moderne afvalwaterbehandeling en beheer van vast afval te **vergemakkelijken**,
- **het opzetten van nieuwe partnerschappen voor waterweerbaarheid** om de samenwerking op het gebied van geïntegreerd waterbeheer, met name hergebruik van water, te versterken,
- **het versterken van het initiatief Green Forward**, waarbij met name de positie van kmo's wordt versterkt, om de circulaire economie en hulpbronnefficiëntie te bevorderen, kunststoffen voor eenmalig gebruik uit te bannen, de bio-economie te ondersteunen en de regelgevingsdialoog over circulariteit te bevorderen, onder meer met betrekking tot textiel,
- **het ondersteunen van de gezamenlijke uitvoering van het mondiaal biodiversiteitskader**, met name de uitvoering van nationale biodiversiteitsstrategieën en -actieplannen, en de oprichting, uitbreiding en het beheer van beschermde gebieden, in het bijzonder beschermde mariene gebieden.

II.6. Bevordering van een duurzame blauwe economie

³⁴ [Verdrag van Barcelona en de bijbehorende protocollen | UNEP MAP](#).

De Middellandse Zee houdt miljoenen bestaansmiddelen in stand, maar wordt geconfronteerd met toenemende ecologische en economische druk. Het pact zal een eerlijke, duurzame en concurrerende blauwe economie bevorderen in overeenstemming met het **Europees oceaanspact**³⁵, onder meer in het kader van de volgende ministeriële verklaring MedFish4ever, waarmee vorm wordt gegeven aan de volgende Algemene Visserijcommissie voor de Middellandse Zee (GFCM) na 2027. Bovendien zal het pact, in overeenstemming met de **Europese strategie voor waterweerbaarheid**³⁶, het waterbeheer versterken en een efficiënt en duurzaam gebruik van water bevorderen via het verband tussen water, energie, voedsel en ecosystemen.

Blue Mediterranean Health and Wealth-initiatief

Het initiatief heeft tot doel de natuurlijke hulpbronnen van de mediterrane ecosystemen te herstellen, de veerkracht ervan te versterken, de duurzaamheid van visserij- en aquacultuurpraktijken en van het internationale visserijbeheer te verbeteren, evenals innovatie in blauwe technologie te stimuleren, met name door:

- **het ondersteunen van investeringen in duurzame oplossingen voor de blauwe economie** via het Blue Mediterranean Partnership en het platform BlueInvest,
- **het oprichten van de praktijkgemeenschap voor de blauwe economie van de EU**³⁷ om richtsnoeren te bieden op basis van gegevensverzameling, de ontwikkeling van gegevensnormen, methodologieën, analyse en onderzoek,
- **het versterken van de oceaandiplomatie** om met de partners in het zuidelijke Middellandse Zeegebied samen te werken bij het bevorderen van de naleving van internationale governancenormen³⁸ en het verbeteren van de rechtskaders met betrekking tot regionaal visserijbeheer,
- **het ontwikkelen van een nieuw project om de controle- en inspectiecapaciteit van kuststaten te vergroten** teneinde de regionale visserijgovernance te verbeteren en illegale, ongemelde en ongereguleerde visserij (IOO-visserij) te bestrijden door middel van capaciteitsopbouw op het gebied van monitoring, controle en bewaking,
- **het versterken van de regionale samenwerking om te zorgen voor een coherenter en duurzamer gebruik van de mariene ruimte door middel van maritieme ruimtelijke planning**, die natuurbescherming en de co-existentie van activiteiten op zee mogelijk maakt,
- **het opstarten van het initiatief “Van water naar markt”** om producenten, coöperaties en verenigingen in de aquatische sector te ondersteunen bij het vergroten van de toegevoegde waarde van hun productie, het verbeteren van de verwerking en het betreden van een nieuwe markt, waaronder de toegang tot financiering en investeringen,

³⁵ COM(2025) 281.

³⁶ COM(2025) 280.

³⁷ EU-waarnemingspost voor de blauwe economie.

³⁸ Met name om de BBNJ-overeenkomst te ratificeren en uit te voeren.

- **het versterken van gezamenlijk onderzoek en innovatie aangaande het verband tussen water, energie, voedsel en ecosystemen** door voort te bouwen op het Prima-initiatief³⁹,
- **het opschalen van de “Blue Mediterranean Mission”⁴⁰ (missie voor herstel en veerkracht van de Middellandse Zee)**, door onderzoeks- en innovatiestrategieën te bieden om het Middellandse Zeegebied en de waterecosystemen en biodiversiteit te herstellen, vervuiling op zee en van bronnen op het land tegen te gaan, lawaai- en luchtvervuiling van de oceanen te verminderen, de klimaatbestendigheid en de waterweerbaarheid te vergroten, en de paraatheid van kustgemeenschappen voor extreme gebeurtenissen te versterken.

II.7. Duurzaam vervoer en betere connectiviteit

Een goed verbonden regio is van cruciaal belang om de handel en opkomende sectoren te ondersteunen en tegelijkertijd de decarbonisatie van economische activiteiten te stimuleren. De gemeenschappelijke mediterrane ruimte heeft vaak te lijden onder versnippering op het gebied van vervoer en regelgeving en een gebrek aan investeringen en aan planningscapaciteit. Dit heeft ingrijpende gevolgen voor de grensoverschrijdende mobiliteit van personen, goederen en diensten. Het is daarom van essentieel belang om capaciteitstekorten en discrepanties in de regelgeving op het gebied van douane, efficiëntie, veiligheid, beveiliging en milieunormen aan te pakken. Dit zal het gemakkelijker maken om de doelstelling van uitbreiding van het trans-Europees vervoersnetwerk (TEN-T) van de EU te verwezenlijken en, in voorkomend geval, de connectiviteit met naburige regio's, zoals de Golf en daarbuiten, verder te verbeteren. Met name de verdere coördinatie en uitbreiding van de economische corridor India–Midden-Oosten–Europa (IMEC) zou het vervoer betrouwbaarder maken en digitale connectiviteit waarborgen in het Middellandse Zeegebied en tegelijkertijd bijdragen tot de economische zekerheid van de regio.

Duurzaam vervoer voor een beter verbonden regio

Het initiatief is erop gericht betrouwbare en duurzame vervoersoplossingen te bieden, met name door:

- **het opvoeren van de gezamenlijke inspanningen om de productie en het gebruik van hernieuwbare en koolstofarme brandstoffen voor het vervoer** (zeevervaart en luchtvaart) te bevorderen, in overeenstemming met de beginselen die zijn vastgelegd in de EU-verordeningen inzake duurzame luchtvaartbrandstoffen⁴¹, duurzame mariene brandstoffen⁴² en in de EU-havenstrategie⁴³. Dit houdt ook in dat ernaar wordt gestreefd duurzame praktijken af te stemmen op de internationale normen (ICAO, IMO), waarbij ook de actoren in het Middellandse Zeegebied worden

³⁹ [Partnerschap voor onderzoek en innovatie in het Middellandse Zeegebied \(Prima-initiatief\)](#).

⁴⁰ [BlueMissionMed](#).

⁴¹ PE/29/2023/REV/1, Verordening (EU) 2023/2405.

⁴² PE/26/2023/INIT, Verordening (EU) 2023/1805.

⁴³ P9 TA(2024)0025 – Ontwikkeling van een alomvattende Europese havenstrategie.

ondersteund bij hun inspanningen ter voorkoming van verontreiniging door schepen, en dat samenwerkingsinspanningen via de regionale zeeverdragen⁴⁴ worden aangemoedigd om een schone, beveiligde en veilige gemeenschappelijke mediterrane ruimte te bevorderen,

- **het verbeteren van de connectiviteit in de hele regio door de uitbreiding van multimodale vervoersverbindingen en door een betere interoperabiliteit en afstemming van de regelgeving**, waarbij vooruitgang wordt geboekt bij de uitbreiding van het TEN-T naar landen in het zuidelijke Middellandse Zeegebied en ook verbindingen tot stand worden gebracht met IMEC, T-MED en Afrika ten zuiden van de Sahara. Door havens met andere koolstofarme vervoerswijzen te verbinden, zullen knooppunten aan de kust beter met binnenlandse markten worden geïntegreerd. De afstemming van de regelgeving kan worden verbeterd door projecten voor technische bijstand en een versterkte beleidsdialoog te ondersteunen,
- **het verbeteren van luchtvaartverbindingen**, in overeenstemming met de milieunormen, via verdere werkzaamheden aan bestaande of nieuwe luchtvervoersovereenkomsten op EU-niveau met partners in het zuidelijke Middellandse Zeegebied, en het ondersteunen van de eengemaakte Afrikaanse luchtvervoersmarkt,
- **het ondersteunen van projecten op het gebied van stedelijke en plattelandsmobiliteit met expertise en technologie van de EU** in aanvulling op de inspanningen op het gebied van multimodaal vervoer door de uitvoering van het concept van stedelijke knooppunten⁴⁵ en ter bevordering van duurzaamheid — onder meer door aanpassing aan en beperking van de klimaatverandering — en leefbaarheid in de snel groeiende steden in het Middellandse Zeegebied.

II.8. Empirisch onderbouwde beleidsvorming en kennisdeling

Het bevorderen van empirisch onderbouwde beleidsvorming en kennisdeling blijft van cruciaal belang. In het bijzonder biedt het Copernicussysteem van de EU diensten aan over de toestand van het milieu op aarde, op basis van een volledig en vrij opendatabeleid, en kan het zo besluitvorming op basis van feiten ondersteunen. Bovendien is de beschikbaarheid van relevante en vergelijkbare officiële statistieken en gegevens essentieel voor empirisch onderbouwde besluitvorming en beleidsvorming.

Kennisdeling en statistieken voor betere besluitvorming

Het initiatief is erop gericht de uitwisseling van statistieken, kennis en gegevens tussen de EU en de partners in het zuidelijke Middellandse Zeegebied te verbeteren, met name door:

⁴⁴ Verscheidene EU-lidstaten (Cyprus, Frankrijk, Griekenland, Italië, Kroatië, Malta, Slovenië en Spanje) en Algerije, Egypte, Israël, Libanon, Libië, Marokko, Syrië en Tunesië nemen deel aan het regionaal centrum voor noodmaatregelen tegen calamiteuze verontreiniging van de Middellandse Zee (REMPEC), dat wordt beheerd door de Internationale Maritieme Organisatie (IMO) en dat functioneert in het kader van het via het UNEP beheerde Verdrag van Barcelona.

⁴⁵ Het concept van stedelijke knooppunten garandeert 1) de erkenning van de belangrijke rol van steden in het algemene vervoersnetwerk, 2) het opstellen van plannen voor duurzame stedelijke mobiliteit voor het functionele gebied rond steden, 3) het verzamelen van gegevens over veiligheid, duurzaamheid en toegankelijkheid, en 4) de bouw van multimodale knooppunten.

- **het instellen van een ad-hocmechanisme** voor de uitwisseling van informatie en de beoordeling van de grensoverschrijdende effecten van de respectieve wetgeving,
- **het verder ontwikkelen van de samenwerking** met de nationale bureaus voor de statistiek in de landen in het zuidelijke Middellandse Zeegebied **om relevante en vergelijkbare officiële statistieken en gegevens te verstrekken** over de gebieden die onder de drie pijlers van het pact vallen,
- het delen van beste praktijken en ervaringen, **met gebruikmaking van nieuwe gegevensbronnen en moderne technologieën, zoals AI**, om nieuwe statistische inzichten en relevante statistische instrumenten te ontwikkelen,
- **het stimuleren van innovatie in de publieke sector** door gebruik te maken van beschikbare gegevens en informatie van de EU-ruimtesystemen om besluitvorming op basis van feiten voor te bereiden in veel van de gebieden die onder het pact vallen.

III. Veiligheid, paraatheid en migratiebeheer

De gemeenschappelijke mediterrane ruimte wordt geconfronteerd met uitdagingen op het gebied van veiligheid, natuurlijke en door de mens veroorzaakte gevaren, illegale migratie en grensbeheer. Instabiliteit in regionale hotspots leidt tot onzekerheid, waardoor de veerkracht van samenlevingen onder druk komt te staan.

De toenemende druk aan de grenzen, grensoverschrijdende criminaliteit en gedeelde uitdagingen als gevolg van illegale migratie langs belangrijke routes vragen om gecoördineerde inspanningen om migrantensmokkel en mensenhandel te bestrijden en tegelijkertijd te zorgen voor een veilige, ordelijke en op rechten gebaseerde aanpak waarmee de bescherming van de rechten van migranten en vluchtelingen wordt gewaarborgd en mobiliteitstrajecten worden bevorderd, hoewel de aanpak van deze onderling verbonden kwesties duurzame en constructieve samenwerking vereist om stabiliteit en welvaart in de hele regio te bevorderen.

III.1. Vrede en veiligheid

De op regels gebaseerde internationale orde staat onder zware druk. Naast traditionele dreigingen zoals terrorisme en gewelddadig extremisme en georganiseerde misdaad ontstaan er nieuwe grensoverschrijdende dreigingen, zoals cyberdreigingen en buitenlandse informatiemaniplatie en inmenging (FIMI) — vaak als onderdeel van bredere hybride campagnes — of de radicalisering van minderjarigen en jongvolwassenen. De toegenomen exploitatie van het maritieme domein brengt nieuwe kwetsbaarheden met zich mee, of het nu gaat om risico's in verband met ondermaatse scheepvaartpraktijken of het toenemende belang van maritieme infrastructuur.

Deze dreigingen behoren tot de **ernstigste en meest complexe gemeenschappelijke veiligheidsuitdagingen**. De EU en de partners in het zuidelijke Middellandse Zeegebied moeten nauwer met elkaar samenwerken en veerkracht opbouwen, ook in overeenstemming met de verbintenissen in de strategie van de Europese Unie voor maritieme veiligheid⁴⁶.

Het pact zal erop gericht zijn **tot een gemeenschappelijk begrip van regionale en internationale veiligheidslandschappen te komen** en samenwerking te bevorderen, onder

⁴⁶ [Maritieme veiligheidsstrategie - Europese Commissie](#).

meer op gebieden als het voorkomen en bestrijden van terrorisme en gewelddadig extremisme, omzeiling van de EU-sancties, maritieme veiligheid, veerkracht van kritieke infrastructuur, hybride en cyberdreigingen, buitenlandse informatiemaniplatie en inmenging, opbouw van defensiecapaciteit, vredesbemiddeling en conflictoplossing.

In het Middellandse Zeegebied spelen civiele en militaire missies en operaties van de EU in het kader van het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid (GVDB), met name operatie IRINI en de missie van de EU voor bijstandsverlening inzake geïntegreerd grensbeheer in Libië (EUBAM Libya), een centrale rol bij het bevorderen van de samenwerking met Libië, het verbeteren van de stabiliteit in de regio bij de uitvoering van het wapenembargo van de Verenigde Naties tegen Libië en het tegengaan van illegale handel en mensensmokkel. Buiten het Middellandse Zeegebied steunt de EU haar partners in de regio door middel van verdere civiele en militaire GVDB-missies⁴⁷.

EU-mediterraan initiatief voor vrede en veiligheid

Met het initiatief zal een gecoördineerde aanpak van concrete thema's op het gebied van vrede en veiligheid worden ondersteund, met name door:

- **het oprichten van een regionaal forum voor de EU en de landen van het zuidelijke Middellandse Zeegebied over vrede en veiligheid.** Het forum zou een informeel kader kunnen bieden om gezamenlijk regionaal situationeel bewustzijn te bevorderen, standpunten uit te wisselen en benaderingen te coördineren met betrekking tot kwesties van gemeenschappelijk belang, zoals de regionale veiligheidssituatie en de respectieve vredes- en veiligheidsactiviteiten, met inbegrip van vredesbemiddeling, en om mogelijke steun voor het versterken van de capaciteit van de partners in kaart te brengen,
- **het bevorderen van specifieke dialogen en overleg over vrede, veiligheid en defensie** met partners in het zuidelijke Middellandse Zeegebied,
- **het verkennen van mogelijke bijdragen van partners in het zuidelijke Middellandse Zeegebied** aan GVDB-missies en -operaties, met name via **nieuwe deelnamekaderovereenkomsten**⁴⁸,
- **het versterken van de capaciteit van de partners, onder meer via steunmaatregelen in het kader van de Europese Vredesfaciliteit (EPF), en verdere coördinatie en synergieën met activiteiten voor capaciteitsopbouw in het kader van de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO), met eerbiediging van de besluitvormingsautonomie van zowel de EU als de NAVO,**

⁴⁷ Het gaat hierbij onder meer om EUNAVFOR Atalanta en EUNAVFOR Aspides in de Rode Zee, de adviesmissie van de Europese Unie ter ondersteuning van de hervorming van de veiligheidssector in Irak (EUAM Iraq), de missie van de Europese Unie voor bijstandverlening inzake grensbeheer aan de grensovergang bij Rafah (EUBAM Rafah) en de politiemissie van de Europese Unie voor de Palestijnse Gebieden (EUPOL COPPS).

⁴⁸ De overeenkomsten bevatten de voorwaarden voor de deelname van niet-EU-landen aan crisisbeheersingsoperaties van de EU en de betrekkingen van die landen met de EU bij de uitvoering van de missies en operaties.

- **opleidingen onder auspiciën van de Europese Veiligheids- en defensieacademie**, bijvoorbeeld op het gebied van klimaatverandering, milieu, en vrede, veiligheid en defensie,
- **het uitbreiden van het gebruik van de instrumenten voor inlichtingen uit open bronnen voor het opsporen en analyseren van op identiteit gebaseerde desinformatie gericht op buitenlandse informatiemanipulatie en inmenging⁴⁹**, en het vergroten van het situationeel bewustzijn om beter in te spelen op de specifieke kenmerken van buitenlandse informatiemanipulatie en inmenging in de regio,
- **het opzetten van een dialoog met de partners in het zuidelijke Middellandse Zeegebied over de veiligheid van onderzeese kabels**, in overeenstemming met het EU-actieplan inzake kabelbeveiliging⁵⁰, dat maatregelen op het gebied van opsporing, respons en herstel bevat,
- **het vergroten van de samenwerking op het gebied van bedreigingen voor de maritieme veiligheid**, zoals schepen die niet aan de normen voldoen en risicovolle navigatiepraktijken, onder meer in het kader van de Internationale Maritieme Organisatie,
- **het bevorderen van uitwisselingen en samenwerking** ter voorkoming van gewelddadig extremisme in het kader van relevante mondiale initiatieven, waaronder het **EU-kenniscentrum voor de preventie van radicalisering**,
- **het faciliteren van regio-overschrijdende uitwisselingen** tussen de EU en het zuidelijke Middellandse Zeegebied **over cyber- en gezondheidskwesties**,
- **het versterken van de samenwerking met nationale autoriteiten** door omzeiling van sancties aan te pakken en de maritieme, milieu- en mededingingsrisico's die zijn gemoeid met schepen die niet aan de normen voldoen en met risicovolle vaarpraktijken.

III.2. Vergroten van de regionale paraatheid

Om een veilige gemeenschappelijke mediterrane ruimte tot stand te brengen, **moet de regio beter voorbereid zijn op natuurrampen en door de mens veroorzaakte rampen en gevaren**. In een regio die 20 % sneller opwarmt dan het mondiale gemiddelde, zal de klimaatverandering naar verwachting het huidige risicolandschap doen toenemen, fungeren als dreigingsmultiplicator en leiden tot frequentere en ernstigere rampen die gevolgen hebben voor zowel het milieu als de sociaal-economische systemen, waarbij met name kust- en eilandgemeenschappen worden bedreigd.

Bosbranden, droogten, waterschaarste, maar ook overstromingen en extreme weersomstandigheden hebben nu al invloed op de bodemgezondheid en de voedselzekerheid — de belangrijkste factoren voor politieke stabiliteit en sociale samenhang in de regio. Innovatieve landbouw speelt een belangrijke rol bij het verbeteren van de paraatheid voor natuurrampen en door de mens veroorzaakte rampen en gevaren.

⁴⁹ [How to Detect & Analyse Identity-Based Disinformation/FIMI: A Practical Guide to Conduct Open Source Investigations | EDEO](#).

⁵⁰ JOIN(2025) 9.

Het risico van gezondheidsgelateerde gevaren benadrukt de kritieke noodzaak om de gezondheidsbeveiligingsmaatregelen op te voeren om de weerbaarheid tegen opkomende dreigingen te waarborgen. In dit verband blijft het, naast het opbouwen van een cultuur van paraatheid door ontwerp, een prioriteit om de capaciteit van en de samenwerking tussen publieke en particuliere partners om te reageren op onverwachte gebeurtenissen te versterken, en om de preventie van en het gezamenlijk reageren op extreme weersomstandigheden, waaronder overstromingen en droogten, te verbeteren in overeenstemming met de onlangs aangenomen strategie voor een paraatheidsunie⁵¹. Volgens een overheidsbrede en maatschappijbrede aanpak zijn doeltreffende decentralisatie en banden met lokale overheden, samen met actieve deelname van maatschappelijke organisaties, van essentieel belang om te zorgen voor een snelle respons, het benutten van lokale kennis en het bevorderen van in de gemeenschap gewortelde weerbaarheid.

Paraatheid bij rampen in het Middellandse Zeegebied

Het initiatief is erop gericht de regionale paraatheid te verbeteren en de responscapaciteit in de hele gemeenschappelijke mediterrane ruimte te versterken door middel van een aanpak die alle gevaren omvat. Dit zal met name worden bereikt door:

- **het ondersteunen van de ontwikkeling van een systeem voor vroegtijdige waarschuwing voor alle gevaren** waarmee wordt voortgebouwd op bestaande instrumenten (bv. de dienst van Copernicus voor het beheer van noodsituaties), in overeenstemming met het initiatief inzake vroegtijdige waarschuwing voor iedereen en de doelstellingen van het Uniemechanisme voor civiele bescherming inzake rampbestendigheid in verband met anticiperende actiestrategieën,
- **het ondersteunen van de paraatheid op het gebied van voedselzekerheid**, voortbouwend op het model van het Europees mechanisme voor paraatheid en respons bij voedselzekerheids crises⁵²,
- **het versterken van bestaande bilaterale beleidsdialogen over landbouw** en het opzetten van nieuwe beleidsdialogen over agrovoeding met de partners in het zuidelijke Middellandse Zeegebied, in overeenstemming met de visie voor landbouw en voeding⁵³,
- **het versterken van de synergieën op het gebied van rampenparaatheid** met het initiatief voor EU-kenniscentra op het gebied van chemische, biologische, radiologische en nucleaire risicobestrijding, door middel van opleidingen en simulaties, het delen van beste praktijken en het vergroten van het bewustzijn,
- **het uitbreiden van de samenwerking op het gebied van civiele bescherming** door voort te bouwen op bestaande regionale initiatieven en gebruik te maken van Interreg-samenwerkingsprogramma's⁵⁴. Een nieuw Europees brandbestrijdingscentrum op Cyprus zal ook de regionale buurlanden ondersteunen⁵⁵,

⁵¹ JOIN(2025) 130.

⁵² [Ensuring global food supply and food security - Europese Commissie](#).

⁵³ COM(2025) 75 final.

⁵⁴ [Home - Interreg-programma Euro-MED](#).

⁵⁵ Bestaande regionale initiatieven omvatten bijvoorbeeld het voortbouwen op de bestaande samenwerking op het gebied van brandbestrijding tussen Cyprus, Jordanië en Egypte. De oprichting van een nieuw Europees

- **het verkennen van de mogelijkheden die AI-modellering biedt** voor rampenparaatheid, met name de **verbetering van crisisbeheersing en de responscapaciteit in noodsituaties** door AI-algoritmen in bestaande diensten te integreren en beslissingsondersteunende systemen voor meerdere gevaren te ontwikkelen onder de paraplu van AI voor het algemeen belang⁵⁶.

III.3. Migratiebeheer

Migratie is een mondiaal verschijnsel. Het beheer ervan is een gezamenlijke verantwoordelijkheid die nauwe samenwerking en een **integrale op rechten gebaseerde volledige-routeaanpak** vereist die in overeenstemming is met de externe dimensie van het migratie- en asielpact⁵⁷. Het gaat hierbij onder meer om het versterken van de governance van migratie, het verbeteren van het grensbeheer, het voorkomen van illegaal vertrek, het ondersteunen van inspanningen ter bestrijding van migrantensmokkel en mensenhandel, en het bevorderen van legale migratie en mobiliteit, in overeenstemming met het internationaal recht en de mensenrechten. Het faciliteren van doeltreffende activiteiten op het gebied van terugkeer, overname en re-integratie, het ondersteunen van hervestigingsinspanningen en het bieden van oplossingen om migranten, vluchtelingen en asielzoekers langs de routes te beschermen, maken ook integraal deel uit van deze aanpak. Aangezien lokale overheden en gastgemeenschappen een voortrekkersrol spelen bij deze werkzaamheden, is het van essentieel belang hun capaciteit op dit gebied te versterken, onder meer door steun te verlenen aan internationale organisaties zoals de UNHCR en de IOM.

brandbestrijdingscentrum werd door Commissievoorzitter Von der Leyen voorgesteld in haar toespraak over de Staat van de Unie van 2025.

⁵⁶ AI-algoritmen kunnen bijvoorbeeld worden geïntegreerd in het Europees Bosbrandinformatiesysteem en het mondiaal informatiesysteem voor natuurbranden. [AI voor het algemeen belang | De digitale toekomst van Europa vormgeven](#).

⁵⁷ COM(2024) 251.

Uitvoering van een volledige-routeaanpak van migratiebeheer

Via het initiatief zal een gezamenlijke aanpak van migratieroutes naar en door het Middellandse Zeegebied worden ondersteund. Het zal ook de bilaterale samenwerking op het gebied van migratie versterken en aanvullen, met name door:

- **het versterken van de capaciteit om migratie adequaat te beheren en de gevolgen en uitdagingen voor lokale gemeenschappen beter aan te pakken.** Meer samenwerking met relevante actoren zal leiden tot een grotere capaciteit om migratiecrises te voorkomen en erop te reageren, via de ontwikkeling van systemen voor vroegtijdige waarschuwing, instrumenten voor het monitoren van risico's en noodplannen van meerdere belanghebbenden,
- **het opvoeren van waardige vrijwillige terugkeer en de re-integratie** van migranten uit de partnerlanden in het zuidelijke Middellandse Zeegebied in hun land van herkomst,
- **het versterken van de samenwerking op het gebied van doeltreffende terugkeer en overname** van illegaal in de EU verblijvende personen,
- het versterken van de samenwerking op het gebied van de preventie van illegale migratie en de bestrijding van migrantensmokkel en mensenhandel door middel van **operationele partnerschappen** en relevante projecten, onder meer in het kader van de **wereldwijde alliantie**⁵⁸,
- **het organiseren van regionale bewustmakingscampagnes over procedures voor visa voor kort verblijf** om belemmeringen te beperken en de afgifte van visa te vergemakkelijken, met betrokkenheid van EU-lidstaten die visa afgeven in de betrokken partnerlanden in het zuidelijke Middellandse Zeegebied,
- **het opschalen van talentpartnerschappen**⁵⁹ en **het opzetten van de EU-talentenpool** om de banden tussen werkgevers in de EU en werkzoekenden uit partnerlanden te vergemakkelijken, onder meer door visa voor studenten, geschoolde arbeidskrachten, onderzoekers en academici te versoepelen,
- **het verbeteren van de beschermingsruimte** voor kwetsbare migranten, asielzoekers en vluchtelingen in het zuidelijke Middellandse Zeegebied, in overeenstemming met internationale verplichtingen, met name door middel van een **nieuw regionaal beschermingsproject voor het zuidelijke Middellandse Zeegebied**, dat de uitwisseling van goede praktijken inzake specifieke beschermingskwesties zal bevorderen,
- **het ondersteunen van de vrijwillige inspanningen van de lidstaten op het gebied van hervestiging en toelating op humanitaire gronden.**

III.4. Rechtshandhaving, justitiële samenwerking en grensbeveiliging

Een doeltreffende, op rechten gebaseerde en geïntegreerde mediterrane samenwerking op het gebied van grensbeheer en opsporing en redding is van cruciaal belang om grenzen om te

⁵⁸ [Call to Action on a Global Alliance to Counter Migrant Smuggling.](#)

⁵⁹ Reeds van start gegaan in Marokko, Tunesië en Egypte.

vormen tot veiligere gebieden en toegangspoorten voor de welvaart en veiligheid van de bevolking.

Op basis van de activiteiten die worden uitgevoerd in het kader van de **wereldwijde alliantie ter bestrijding van migrantensmokkel**, zal meer samenwerking en informatie-uitwisseling gericht zijn op een geharmoniseerde aanpak van grensbewaking en surveillance op zee, alsook controles aan de grensdoorlaatposten en tijdens douanecontroles. Deze intensievere samenwerking en uitwisseling van inlichtingen zal ook de coördinatie tussen rechtshandavingsactoren aan de grenzen versterken om de strijd tegen criminele netwerken die betrokken zijn bij migrantensmokkel en mensenhandel op te voeren en verplaatsingen van personen die een bedreiging voor de veiligheid kunnen vormen, te voorkomen.

De EU en de partners in het zuidelijke Middellandse Zeegebied werken in aanzienlijke mate samen met het oog op verbetering van de capaciteit van de partners om de grenzen doeltreffend te beheren. De toenemende grensoverschrijdende en mondiale aard van veiligheidsdreigingen, die nog worden verergerd door de snel veranderende technologie, noopt tot intensievere en doeltreffendere samenwerking. Het initiatief heeft tot doel illegale activiteiten te ontwrichten en tegen te gaan, door te zorgen voor een beveiligde en veilige omgeving en bescherming van personen en goederen in de gemeenschappelijke Middellandse Zee.

Veilige grenzen

Met het initiatief zal worden voorzien in een **gemeenschappelijke aanpak van geïntegreerd grensbeheer en veiligheid**, met name door:

- **het versterken van de institutionele en operationele capaciteit voor grensbeheer**, met inachtneming van de normen inzake mensenrechten, door middel van gerichte technische bijstand en door synergieën met bestaande programma's tot stand te brengen. Deze bijstand omvat steun voor activiteiten op het gebied van capaciteitsopbouw en de gezamenlijke ontwikkeling van operationele standaardprocedures,
- **het selecteren van kleine tot middelgrote, op de uitvoering gerichte proefprojecten**, op basis van de bovengenoemde acties en uitwisselingen, die kunnen uitgroeien tot projecten op langere termijn,
- **het harmoniseren van normen en het bevorderen van douaneafhandeling** via digitalisering om de congestie te verminderen en de vervoerstijd te verkorten,
- **het vergroten van de bewustwording en het delen van kennis**, bijvoorbeeld via de gemeenschappelijke gegevensuitwisselingstructuur voor het maritieme gebied van de EU, te beginnen met studiebezoeken en uitwisselingen voor middenkader tot het hogere management van grensbewakingsautoriteiten,
- **het bevorderen van de samenwerking tussen grens- en kustwachten in het Middellandse Zeegebied**, om de capaciteitsopbouw en vaardigheden bij de aanpak van maritieme situaties te verbeteren door optimaal gebruik te maken van het forum voor kustwachtfuncties in het Middellandse Zeegebied en andere samenwerkingsmechanismen en -fora voor de EU en de landen van de zuidelijke nabuurschapsregio,

- **het ondersteunen van de onderhandelingen over en de uitvoering van werkafspraken** tussen het Europees Grens- en kustwachtagentschap (Frontex) en de grensbewakingsautoriteiten van de partners in het zuidelijke Middellandse Zeegebied.

Criminaliteit kent geen grenzen. Het is van essentieel belang te zorgen voor een collectieve en gecoördineerde respons om corruptie, grensoverschrijdende georganiseerde misdaad en terrorisme te bestrijden. Nauwere samenwerking op het gebied van justitie en rechtshandhaving is van cruciaal belang om ervoor te zorgen dat onderzoeken naar behoren worden uitgevoerd en criminaliteit doeltreffend wordt vervolgd. Een dergelijke samenwerking vereist een solide kader voor de bescherming van persoonsgegevens, procedurele rechten en alomvattende strafrechtelijke kaders. Er zijn reeds diverse maatregelen genomen om de politieke en justitiële samenwerking in de regio te ondersteunen. Niettemin blijft het overbruggen van de kloof tussen capaciteitsopbouw, samenwerking en tastbare operationele resultaten een grote uitdaging die verdere convergentie van de doelstellingen vereist. Om dit probleem aan te pakken, zijn nauwere samenwerking en de uitwisseling van informatie, deskundigheid en vroegtijdige waarschuwingen tussen de EU en onze partners in het zuidelijke Middellandse Zeegebied van essentieel belang om de paraatheid ten aanzien van trends op drugsgebied te vergroten en de operationele samenwerking tegen mensenhandel met het Maritiem Analyse- en Operatiecentrum op het gebied van verdovende middelen te versterken.

MED-OP: samenwerking op het gebied van justitie en rechtshandhaving

Het initiatief heeft tot doel onze collectieve respons in de strijd tegen zware en georganiseerde criminaliteit en terrorisme te versterken door de samenwerking op het gebied van rechtshandhaving en justitie te versterken. Het zal de convergentie van normen binnen en in de gehele regio bevorderen om operationele samenwerking mogelijk te maken en sterkere waarborgen te bieden voor burgers en hun rechten. Dit zal met name worden bereikt door:

- **het opzetten van een regionale dialoog over de binnenlandse veiligheid**, waarvoor regelmatig hoge ambtenaren van het veiligheidsbeleid van de gemeenschappelijke mediterrane ruimte bijeengeroepen moeten worden, naar het voorbeeld van het Permanent Comité operationele samenwerking op het gebied van de binnenlandse veiligheid van de EU. De werkzaamheden in het kader van de regionale dialoog moeten leiden tot de vaststelling van een routekaart voor operationele samenwerking op gebieden van gemeenschappelijk belang, die periodiek zal worden geactualiseerd,
- **het geven van sturing aan gezamenlijke inspanningen** ter bestrijding van zware en georganiseerde criminaliteit en terrorisme, onder meer met de steun van de EU-lidstaten en EU-agentschappen, door:
 - de convergentie van doelstellingen en belangrijke hervormingen op het gebied van justitie en gegevensbescherming te bevorderen, onder meer in de vorm van specifieke technische bijstand,
 - belangrijke lacunes op het gebied van operationele opleiding aan te pakken,
 - regelmatige dialogen met deskundigen op te zetten,
 - studiebezoeken af te leggen en nationale deskundigen op korte termijn in te zetten,

- gebruik te maken van specifieke technische bijstand,
- **het ondersteunen van de onderhandelingen over en de uitvoering van internationale overeenkomsten en werkafspraken**, onder meer met Europol, Cepol, Eurojust en het Europees Openbaar Ministerie.

3. UITVOERING EN CONTROLE

Op de **uitvoering en controle van het pact** zal toezicht worden gehouden via een **structuur van twee lagen, zowel op EU-niveau als op euro-mediterraan niveau**.

Op **EU-niveau** zullen de diensten van de Commissie en de Europese Dienst voor extern optreden de coördinatie van en het technisch toezicht op de uitvoering van het pact verzorgen. Elk halfjaar zal de uitrol van het pact worden besproken tijdens de **Raad Buitenlandse Zaken (RBZ)**, op basis van een door de Commissie en de hoge vertegenwoordiger verstrekte update over de uitvoering. Naar aanleiding van deze besprekingen kan de **jaarlijkse ministeriële bijeenkomst van de EU en de zuidelijke nabuurschapsregio** worden voorbereid.

Het Europees Parlement zal regelmatig worden geïnformeerd via zijn bevoegde commissies en interparlementaire delegaties. Ook het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's zullen op de hoogte worden gehouden. De Euromediterrane vergadering van lokale en regionale overheden zal fungeren als een belangrijk institutioneel kanaal voor regionale en lokale bijdragen.

In **Euromediterraan verband** komt een **gezamenlijke groep op het niveau van hoge ambtenaren tweemaal per jaar bijeen** om toezicht op de uitvoering van het pact te houden met behulp van een specifiek **actieplan**. De groep zal bestaan uit vertegenwoordigers van de Europese Unie en de partners in het zuidelijke Middellandse Zeegebied. De groep zal ook bijdragen aan de voorbereiding van de **jaarlijkse ministeriële bijeenkomst van de EU en de zuidelijke nabuurschap**. Andere actoren, zoals nationale financiële instellingen en internationale financiële instellingen, vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld en vertegenwoordigers uit andere landen en van internationale organisaties, kunnen in voorkomend geval worden uitgenodigd om deel te nemen aan de groepsbesprekingen.

De in het kader van het pact voorgestelde initiatieven zullen worden omgezet in een **specifiek actieplan** waarin de deelnemende landen en belanghebbenden voor elk initiatief worden vermeld. De uitvoering van het actieplan zal gezamenlijk worden beoordeeld. Het zal een levend document zijn en in de loop der tijd zullen nieuwe initiatieven worden toegevoegd.

Het eerste actieplan zal in het eerste kwartaal van 2026 door de diensten van de Commissie en de Europese Dienst voor extern optreden worden gepresenteerd in de gezamenlijke groep op het niveau van hoge ambtenaren en zal op voortschrijdende grondslag gezamenlijk worden geactualiseerd en herzien.

De **Unie voor het Middellandse Zeegebied** heeft ervaring met het opbouwen van regionale netwerken en het leiden van vlaggenschipprojecten. De Unie voor het Middellandse Zeegebied zal met haar vermogen om mensen samen te brengen de bijeenkomsten van de gezamenlijke

werkgroepen ondersteunen en onder meer via haar ministeriële bijeenkomsten ook een partner zijn bij de uitvoering van het pact⁶⁰.

De **Parlementaire Jongerenvergadering voor het Middellandse Zeegebied** zal belangrijke richtsnoeren bieden voor de uitvoering en ontwikkeling van initiatieven in het kader van het pact. Evenzo zullen **regelmatige dialogen worden georganiseerd met maatschappelijke organisaties**, waaronder de academische wereld, onderzoekers, sociale, culturele en economische actoren en het bedrijfsleven.

4. CONCLUSIE

Het pact wordt voorgesteld voor **politieke goedkeuring door de EU met de partners in het zuidelijke Middellandse Zeegebied in november 2025** naar aanleiding van het dertigjarig bestaan van de verklaring van Barcelona.

Met het pact zullen wij onze gezamenlijke toekomst vormgeven in een geest van partnerschap en gezamenlijke verantwoordelijkheid, **door een beter geïntegreerde, veerkrachtigere en veiligere gemeenschappelijke mediterrane ruimte te ontwikkelen.**

⁶⁰ De Unie voor het Middellandse Zeegebied heeft expertise ontwikkeld op specifieke gebieden zoals onderwijs, werkgelegenheid en economische ontwikkeling, water, milieu en de blauwe economie, crisisbeheersing en civiele bescherming.